

TASVIRIY SAN'ATDA "DOODLING USLUBINI " O'QITISH METODIKASI

Mirxamedova Vazira Yergashovna

Toshkent viloyati Parkent tumani

MMT 26-maktabning

tasviriy san'at va chizmachilik fan o'qituvchisi

Annotatsiya: Tasviriy san'at inson tafakkurining eng nozik va qamrovli tarmoqlaridan biridir. Bu san'at turi orqali inson o'z ichki dunyosini, his-tuyg'ularini, aql-idrokini mujassamlashtiradi va yuzaga chiqaradi. Zamonaviy tasviriy san'atda turli yo'nalishlar shakllangan bo'lib, ular orasida "doodling" uslubi so'nggi yillarda o'ziga xos tus olgan va keng tarqalgan texnikalardan biri sifatida e'tirof etiladi. "Doodling" ingliz tilidan tarjima qilinganda "chizgilash", "qoralama shaklida chizish", "bevosita ong oqimidagi chizgilar" degan ma'nolarni anglatadi. Bu uslub ijodiy erkinlik, o'ziga xoslik va intuitiv harakatlarni aks ettirishga xizmat qiladi. Doodling faqat rasm chizish emas, balki insonga ijodiy jarayon orqali o'zini anglash, tinchlanish va ruhiy barqarorlikka erishish uchun yana bir imkoniyat hamdir.

Kalit so'zlar: Doodling, tasviriy san'at, o'qitish metodikasi, ijodiy tafakkur, chizmachilik, dars ishlanmasi, innovatsion yondashuv, erkin atmosfera, mustaqil fikrlash, o'quv motivatsiyasi, integratsiya, o'zbek san'ati.

Doodling uslubini o'rgatish metodikasi tasviriy san'at o'qituvchilari uchun alohida ahamiyatga ega. Dastlab, pedagogik jarayonlarda ushbu uslubning psixologik aspektlari tushuntiriladi. Chunki doodling psixologik yengillik va stressdan holi bo'lishga yordam beradi. Ushbu metodikaning asosiy maqsadi – o'quvchilarda chizishga nisbatan ishtiyoqni oshirish, ularga erkin va mustaqil ijod qilish uchun stimul berish, san'atdan zavq olish madaniyatini shakllantirishdan iborat. O'qitishda dastlabki bosqichda doodling tushunchasi bilan tanishtirish muhim turadi. O'quvchilarga bu uslub mazmuni, kelib chiqishi, asosiy imkoniyatlari va foydalari haqida tushuntirish beriladi. O'quvchilar

doodlingda aniq, tayyor shakldan ko'ra, rasm chizishda hatti-harakat va ong erkinligiga asoslanishi haqida malumotga ega bo'ladilar. Har bir o'quvchi noto'g'ri yoki xato chizilgan chizgilar bo'lishi mumkinligini, biroq har birining o'z qiymati va estetik go'zalligi borligini tushunib oladi. Bu esa bolalarga o'z qobiliyatlarini ochishda, xatodan qo'rqmay ijod qilishda yordam beradi [1].

Ta'lim jarayonining davomiyligi va bosqichma-bosqichligi doodling uslubini o'zlashtirishda asosiy o'rin tutadi. Dastlab o'qituvchi oddiy, murakkab bo'lmagan shakllarni, chiziqlar, to'g'ri va egri chiziqlarning kombinatsiyalarini ko'rsatadi. O'quvchilar oz-ozdan qalam, marker yordamida qog'oz ustida brislashni boshlaydilar. Doodling chizgilarida avval qoidalar va cheklovlardan voz kechish, to'liq erkinlikni his qilish zarur. O'qituvchi bolalarni oddiy chizgilar, qora rangli konturlardan boshlab, ranglardan foydalanishga asta-sekin motivatsiya qilishi muhim. Keyingi bosqichda o'quvchilarga barqaror ritm, simmetriya va asimmetriya, geometriya va organik shakllardan foydalanish usullari o'rgatiladi. Bu uslubda murakkab kompozitsiyalar yaratish uchun chizgilarni bir-biriga bog'lash, chiziqlar yordamida yangi shakllar hosil qilish, naqshlarni rivojlantirish yo'llari tushuntiriladi. Doodling jarayonida tafakkur, xayol va ongning voqealikdan bo'shashishiga e'tibor qaratiladi, bu holat esa o'quvchilarda ijodiy jarayonlarga bo'lgan ishtiyoqni oshiradi. Doodling uslubida ishlash orqali o'quvchilar o'z ichki olamlari, his-tuyg'ulari va individual dunyoqarashlarini ifoda qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Mashg'ulot jarayonida o'qituvchi o'quvchilar hayolida jonlanayotgan tasvirlarni erkinligicha chizishga rag'batlantiradi. Doodle uslubining asosiy afzalliklaridan biri – u oldindan chizilgan reja, qat'iy qoidalardan holi bo'lib, rasm ijodiga erkinlik beradi. Bunday sharoitda har bir o'quvchi o'zining individual chizish texnikasi va uslubini shakllantira oladi. O'qituvchi biron shakl, naqsh yoki motiv bo'yicha cheklov qo'ymasligi, har bir o'quvchi o'z ijodiga ega bo'lishini ta'minlaydi. O'quvchilarning ijodiy mustaqilligini rivojlantirishda o'qituvchi rag'bat, iliqlik va g'ayrat muhitini yaratishi, o'quvchilar fikr-mulohaza va tafakkurga keng imkoniyat berishi asosiy talab hisoblanadi. O'qituvchi diqqat markazida chizgilar shakli, tasviri va yorqinligi emas, balki ijodiy jarayonning o'ziga e'tibor berishi kerak. Gohida ovoz chiqarib fikrlash, musiqali fon,

yaratish ruhini ko'taruvchi atmosfera ta'sirida yordamchi usullardan foydalanishi mumkin. Bu esa darslarni zerikarlilikdan holi qilishga va ijodiy faollikni ta'minlashga xizmat qiladi [3].

O'quvchilar bilan ishlashda baholash jarayonida har bir ishdan ularning individual o'ziga xosligi, chizgilar kreatividagi erkinligi, ijodiy yondashuvi asosiy mezon qilib olinadi. Dastlab odatiy chegaralarni buzish, chiroyli chizish yoki klassik andozaga mos kelish emas, balki tafakkurning kengligi, formalardan erkin foydalanish, shu orqali o'z salohiyatini ko'rsata olish ko'proq baholanadi. Doodling uslubini o'rgatishda o'qituvchi har bir o'quvchining individualligini tan olish, qadrlash va rag'batlantirishni birlamchi vazifa deb bilishi lozim. Doodling o'rgatish jarayonida o'quvchilarda konsentratsiya, diqqat, kichik detal va nozikliklarga e'tibor, qobiliyati ortadi. Bunda xatoliklar yo'q, har bir chizgi, nuqta, to'lqin yoki geometrik shakl – ijodiy fikrni aks ettiradi. Bo'yoqlar va qalamdan foydalanishga bosqichma-bosqich o'tiladi. Avval qora, so'ng alohida ranglardan foydalanishni yo'lga qo'yish, dastlab chizilgan rasmlarga yorqinlik va obrazlilik berish uchun bo'yoqdan foydalanishni tashkil etish mumkin. O'qituvchi o'zbekistonlik va xorij san'atchilari tajribasidan kelib chiqqan holda, milliy va zamonaviy motivlarni uyg'unlashtirish asosida mashg'ulotlarni tashkil etishi ham muhim. Doodling uchun ishlab chiqilgan maxsus dars ishlanmalari, vizual qo'llanmalar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dars samaradorligini yanada oshiradi. Elektron tasvir vositalari, grafika dasturlari yordamida doodle yaratish, virtual loyihalar tayyorlash, raqamli chizmachilik ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beruvchi darslar zamonaviy talablarga javob beradi. Shu bilan birga, klassik qog'oz va qalam texnikasi ham doimo asosiy metodik vosita sifatida qo'llaniladi [4].

O'qitish metodikasida doodling uslubini boshqa fanlar bilan integratsiya qilish ham o'z samarasini beradi. Adabiyot, musiqa, texnologiya, informatika fanlari bilan uyg'unlashtirilgan mashg'ulotlar o'quvchilar dunyoqarashini kengaytiradi. Masalan, biror asar yoki she'r mazmunini doodle badiiy ifodasida tasvirlash, musiqadan olgan taassurotlarni chizishda aks ettirish, texnikada esa zarur geometrik shakllarni doodle orqali amalga oshirish mumkin. Bunday yondashuv bolalarni nafaqat ko'rish va idrok etish, balki

tasavvur, abstrakt tafakkur, ko'p yoqlama fikrlashga ham o'rgatadi. Didaktik materiallarni ko'paytirish, o'quvchilar uchun bo'yoq, marker, qalam, rangli qog'ozlar, ko'rgazmali materiallar tayyorlash natijasida mashg'ulotlar ijodiy, jonli va samarali o'tadi. Doodling o'rganish jarayonida bolalar vaqt mobaynida o'z chizgilarini tahlil qilish, mukammallashtirish, yangilash va o'zgarishini kuzatib boradilar. Bu esa nafaqat tasviriy san'atda, balki hayotiy muammolarga ijodiy yondashuvda ham katta ahamiyatga ega. Nazariy o'quv materiallarini doimiy mukammallashtirish, yangi innovatsion metodlarni izlab topish, darslarda zamonaviy axborot va kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilarda qiziqishni kuchaytirish mumkin. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda zamonaviy doodle asarlarini ko'rsatish, virtual muzey, galereyalar bilan tanishtirish, mashhur san'atkorlarning tajribasini o'rganish o'quvchi uchun motivatsiya manbai bo'ladi. Shu bilan birga, milliy elementlar va urf-odatlar motifini doodle yordamida chizishga o'rgatish bilan o'zbek tasviriy san'atining yangilanishiga, yangicha tafakkurning shakllanishiga yo'l ochiladi. Mashg'ulot oxirida yaratilgan rasm va doodle asarlarini baholashda o'quvchilar o'zaro tajriba almashuvi, bir-birining ishini ko'zdan kechirishi va fikr-mulohaza bildirishi samarali natija beradi. Bundan tashqari, katta loyiha yoki tanlovlar o'tkazish, eng yaxshi doodle asarlarini ko'rgazmada namoyish qilish orqali bolalarda o'zini baholash, mustaqil qaror qabul qilish va o'z ijodi uchun javobgarlik his qilish mas'uliyati shakllanadi. Metodik yondashuvda har bir dars reja asosida olib borilishi, bosqichma-bosqichlik, oddiydan murakkabga o'tish, doimiy takrorlash va mustahkamlash, kreativ topshiriqlar orqali innovatsion yondashuv muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar bilan muloqotda erkin atmosfera va ijobiy muhit bo'lishi, mashg'ulotdan zavq olishga, ijodiy fikrlash ko'nikmasi rivojlanishiga sabab bo'ladi. Doodling o'rgatishda o'qituvchi har bir o'quvchi bilimi, ko'nikmasini oldindan tahlil qilib, individual yondashuv asosida darslarni tashkil qilishi zarur [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'atda doodling uslubini o'rgatish metodikasi bugungi kunda zamonaviy ta'lim tizimining dolzarb va samarali yo'nalishlaridan biridir. Bu uslub bolalarda nafaqat chizmachilik va estetik his-tuyg'ularni, balki mustaqil fikrlash,

innovatsion yondashuv, ijodiy tafakkur malakasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Doodling uslubini puxta o'rgangan o'quvchi kelajakda nafaqat san'atga, balki hayotdagi turli vaziyatlarga innovatsion, erkin va ijobiy yondashishi, mustaqil qaror qabul qilish hamda zamonaviy jamiyatda faol o'rin tutishi mumkin. Bu esa barkamol shaxs rivojlanishiga, ijodiy salohiyatini to'liq yuzaga chiqarishga imkoniyat yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. N. To'raqulov. Tasviriy san'at va amaliy san'at metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2022.
2. G'. Qosimov. Tasviriy san'at asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. Y. Qudratov. Zamonaviy ijod va innovatsion yondashuvlar. – Samarqand: "Niso Poligraf", 2020.
4. T. Xikmatova. Tasviriy san'atda kreativ pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
5. Doodle va tasviriy san'at bo'yicha xalqaro internet manbalari (2020-2023).